

& deinde languit semper. Incepit post aliquot septimanas tardior fieri alvus, tandemque fere integre supprimebatur. Appetitus manebat satis bonus, sed singulo fere triduo post diras anxietates cibos roto hoc tempore ingestos revomebat. Post varia remedia tentata, sed frustra, moritur puer, & cadaver lustrandum conceditur Medicis, qui in consilium vocati, dum in vivis esset puer, diversas circa morbum hunc habuerant opiniones. Scirrhum latere prædixerat *Boerhaavius*; hinc lenissima tantum remedia solventia, & tales cibos, a quibus minimum foecum alvinarum colligi solet, commendaverat. Vomitoriis excutiendam esse pituitosam saburram, in intestinis stabulantem, & illa obstruentem, concluderant alii Medici, & persuaserant parentibus ægri: sed ab illis assumtis omnia mala atgebantur. Aperto cadavere inventus fuit scirrhus, ileon intestinum comprimens prope illum locum,

§. 487. **P**raesentia scitur, causa (484. 485.), effectu (486.), phaenomenis (392.), loco affecto (484.), temperie ægri, cognitis.

Ubi in externis partibus corporis scirrhus hæret, facile detegitur; difficilius cognoscitur, si in partibus internis lateat. Lucem tamen obscuris his casibus affundet sequentium attentata consideratio.

Causa. Sic v. g. causa prædisponens ad scirrhi generationem est atrabiliaria sanguinis spissitudo in humoribus; in victu austera terrestria crassa diuturnum, in victu austeri corporis exercitius; in animi affectibus moeror diuturnus. Causa vero efficiens est v. g. contusio, inflammatio non resoluta nec in suppurationem conversa, menstruorum vel hæmorrhoidium consuetus fluxus subito suppressus, labes hæreditaria &c. Si constat, tales causas præcessisse, merito scirrhus metuitur.

Effectu. Scirrhus semper lædit functionem partis, quam occupat; sæpe etiam turbat actionem vicinarum, quæ aucta sua mole comprimit. Unde si causa, scirrhu producendo apta, prægressa fuerint; & signa læsarum functionum doceant, partium quarundam usum, quem in sanitate habebant, turbatum esse, vel & omnino abolitum; diuque in eodem statu maneat sine notabili incremento morbus; augetur firmitas Diagnoseos, qua scirrhi præsentia determinatur. Sic v. g. si post acutum pectoris morbum, nec blanda resolutione, nec benigna suppuratione, sanatum, maneat dyspnoea, & tussis sicca, atque ad minimum corporis motum, vel post cibum largiori copia assumtum, augeantur hæc mala, merito concluditur, scirrhum in pulmone natum esse, qui, mole sua angustans vasa aerea, difficilem respirationem facit, & compressis vasis sanguineis impedit, ne sanguis corde dextro expulsus

§. 488. **E**x iisdem (487.) eventus præfigitur, considerando durationem mali, & effectus (486.). Sunt per se innocui, evadunt motu incitato maligni.

In Prognosi determinatur facilis difficilisve curatio scirrhi per Diagnosin cogniti; uti etiam illa mala prævidentur, quæ a functionibus læsis scirrhorum partium, vel vicinarum a tumente scirrhu compressarum, in corpore fiunt. Prognosis ergo ex iisdem fontibus petenda erit, ex quibus Diagnosin deducta fuit. Longe enim v. g. difficilior erit cura scirrhi, qui ab atrabiliaria sanguinis spissitudine ortum duxit; quam si idem malum post inflammationem remanserit. Longe alia metuenda erunt, si scirrhus magnis vasis adiacens illa compresserit sua mole,

ubi ultimus ejus finis intestino colo inseritur. Ante locum obstructum intestina tenuia enormiter dilatata apparebant, pone locum obstructum sic contracta, ut processus vermiformis magnitudinem vix superarent.

Præter illa mala, quæ hac paragrapho enumerata sunt, plura alia similia a scirrhis nasci possunt, qui in aliis corporis partibus hærent. Dolores fixos, chronicos, a scirrhis ventriculi & pancreatis, jam in cancri malignitatem vergentibus, ortos, legitur. Hepatis scirrhus immedicabilem sæpe icterum, & lethalem postea Hydropem produxit. Illa, quæ hætenus dicta fuerunt, sufficient, ut demonstretur, plurimos chronicos, illosque pertinacissimos, morbos, scirrhis, in corporis interioribus latentibus, originem debere. Sequitur jam, ut de scirrhi Diagnosi & Prognosi agatur.

liberrime per omnes arteriæ pulmonalis angustias transire possit: unde aucta per motum corporis sanguinis velocitate, vel crudi chyli largiori copia sanguini venoso cordis mixta, incipit obrui pulmo, & augetur cordi dextro resistentia, quam omnimodæ respirationis auctæ molimine superare vel invitum nititur homo, tales angustias passus. Latens in pulmone vomica, comprimens partes vicinas, similia quidem efficiet, sed augebitur incrementum puris copia hæc anxietas, donec vel suffocetur æger, vel rupto abscessu liberetur. Hæctica febricula, hujus morbi semper fere comes, latens tale malum indicabit satis. Ubi autem scirrhus hic latet, omnia diutissime manent in eodem statu, & sæpe per plures annos sine ullo incremento perstant hæc mala.

Phaenomenis. Hæc sunt in scirrhu, externas partes occupante, tumor, durities, doloris absentia; sed ubi interius latet, hæc phaenomena sensibus sæpe detegi nequeunt; unde tunc soli effectus scirrhi lucem in tali casu affundunt.

Loco affecto. Dicitur fuit in Commentariis §. 484. circa loca glandulosa frequentissime scirrhus nasci, & imprimis si fluidum, glandulosa fabrica secretum, sua natura facile inspissetur, uti v. g. lac in mammis: unde a levibus etiam causis scirrhi hic nascuntur.

Temperie ægri. Atrabiliaria nempe, quæ scirrhu producendo maxime favet, ut in Commentariis §. 483. dictum fuit: cujus signa in semeioticis recensentur, de quibus postea in Capitulo de Melancholia latius dicitur.

quam si in mamma idem hæserit, vix nociturus, nisi in cancrum degeneraverit; Imprimis autem in Prognosi attenditur ad durationem mali & ejus effectus varios. Uti enim patebit paulo post, recentem scirrhum curari posse plerumque magna spes affulget; si per annos hæserit, indomabile malum est, nisi extirpari possit. Effectus autem scirrhi fere tantum variant ob diversitatem partium, quæ scirrhu laborant, vel a tumente ejus mole comprimuntur.

Scirrhus vero, cum indolens tumor sit, non ad-

eo multum nocet ex sua natura, nisi tali in loco situs sit, ut vicina comprimendo insignes corporis functiones turbet. Sic in mammis per viginti annos & ultra sine noxa scirrhus hæsisse novi: imo & constitit observatis, etiam in interioribus corporis illos delituisse absque insigni sanitatis detrimento. In homine sexagenario, post lapsum ex alto mortuo, *Lierre* (f) invenit totum Lienem petrefactum, neque tamen de ullo malo conquestus fuerat homo ille; & sanus satis atque hilaris semper vixerat. Sed parva debuit fuisse moles illius lienis, cum tantum unciam unam cum dimidia æquaret pondere; adeoque non potuit vicinas partes sua mole multum premere. Imo & Hippocrates (g) de lienosis agens habet sequentia: *Progressu vero temporis quibusdam morbus in hydropem degenerat, & contabescunt. Quibusdam vero (lien) suppuratur, & uli sani sunt; quibusdam etiam durus & magnus existens consenscit. Oritur autem morbus, quando ex febribus & mala curatione bilis aut pituita vel utraque in lienem decubuerint, & diuturnus quidem affectus est, non vero leibalis.* Tamen si consideretur scirrhi indoles, patebit satis, plurima inde nasci posse mala, si motus humorum per vasa incitetur,

§. 489. **Q**UI sæpe vitari impos æternum metum parit.

Quis enim Medicus cavere queat vel in proprio corpore, ne aliquando incitetur humorum motus? Animi affectus, quos vitare nemo potest, natos vero comperere vix sapientissimi valent, augent sæpe immaniter circulationis impetum & velocitatem (vide §. 99. n. 1.). Diætae errores satis etiam leves hoc efficere aliquando possunt. Motus corporis musculares aucti eodem modo nocebunt. Sed nunquam impetrari poterit ab ægris, tanta ut cum cura hæc omnia vitent, cum indolens scirrhus semper fere negligatur. Licet autem summa etiam sollicitudine ad omnia hæc attenderetur, quis ulla arte

quacumque demum de causa hoc fiat. Hæret enim in scirrhu liquidum coagulatum vel inspissatum, sive in folliculis collectum, sive per fabricam intricatissimam vascularem partium dispersum; illud ergo tanquam mortuum & inertis ibi corpus concipi potest: sed vasa hoc liquido immeabili repleta, vel folliculi eodem distenti, in suis membranis habent vasa vitalia, per quæ angustata, a concreto hoc scirrhuo illa comprimente, difficilius humorum transitus est; qui tamen adhuc fieri poterit, ubi pacatus est vitalium humorum motus: si vero per febrem v. g. augeatur circulationis celeritas, vascula hæc vitalia, undique a scirrhuo concreto compressa, non poterunt dilatari, ut eodem tempore major per illa fluere possit liquorum copia; hinc fiet in his obstructio, & urgente velociori humorum motu, inflammatio. Cum autem a valido tunc attritu in vasis his angustatis calor nasci debeat satis validus (vide §. 382. n. 6.); sequetur brevi putrefactio concreti illius scirrhuo (vide §. 84. n. 4. & 5.), & omnia illa mala, de quibus postea in cancri historia dicitur. Patet ergo ratio, quare ex propria natura innocuus scirrhus, aucta circulationis velocitate, malignus fieri possit.

cavere poterit, ne epidemicis morbis grassantibus corripatur, vel externis læsionibus, contusione v. g. aut similibus, irritetur mitis hætenus scirrhus? Præterea & illæ mutationes, quæ naturaliter corpori accidunt, scirrhum in cancrum convertere valent: uti v. g. menstrui fluxus cessatio in effectis mulieribus (vide §. 495.). Patet ergo, dum scirrhus in quadam corporis parte hæret, æternum adesse metum peioris mali, cum nulla arte vel prudentia vitari possint omnes causæ, quæ benignum scirrhum in pessimum cancrum mutare valent.

§. 490. **U**nde Curaturus notet:

1. Scirrhum, si recens, benignus, loco idoneo situs, nondum perfecte durus, in homine euchymo, tentandum emolliente, resolvente medela; quo fumi acidi, & vis mercurii imprimis spectant.

In scirrhu curando summa prudentia opus est, nihilque hic temere tentandum; cum commissi errores postea corrigi nequeant, & calamitiosissima mala sequantur perversam scirrhi medelam. Medicorum ergo & Chirurgorum animis semper observetur salutare monitum Hippocratis dicentis: *Quibus oculi cancri oriuntur, illos non curare præstat: curati enim citius pereunt, non curati vero multum tempus perdurant* (b). Scirrhus enim malignus & inveteratos hoc nomine vocasse videtur Hippocrates, qui tam facile irritantur a remediis applicatis, & in cancrum degenerant exulceratum. Præterquam ergo ulum remedium applicabitur scirrhu, sedulo examinandum est, an spes sit, illum resolvi posse: hoc autem cognoscetur, si scirrhus habeat sequentes dotes.

Recentis. Tunc enim concretus humor nondum, liquidissima parte diffusa, in massam non resolvablem amplius abivit: & raro adhuc in scirrhu recenti tota glandulæ substantia affecta est, unde major opportunitas erit per vasa pervia huc adducendi solventia remedia, quorum major etiam efficacia

erit in concretum, quod nondum in calculosam fere duritiem transit. Si ergo scirrhus per plures jam menses in quadam parte corporis hæserit, angusta resolutionis spes superest. Optime hinc dixit *Avicenna* (i) de scirrhis Lienis agens: *Orientes avertite, & nuper incipientes solvere oportet.* Monuit tamen ibidem, non adeo faciles esse horum scirrhorum resolutiones.

Benignus. Quamdiu indolens scirrhus est, neque nimis magnus, nec durus admodum, neque integumentorum color mutatus fuerit, nullusque pruritus neque calor major in illo vel ejus vicinia sentitur, benignus dicitur. Contraria si obtineant, tunc malignus vocatur; cujus signa postea enumerabuntur n. 3. hujus paragraphi.

Loco idoneo situs. Cum nempe medicamenta commode applicari possint, & manibus accessus detur: ut, si forte præter spem hætenus benignus scirrhus a remediis applicatis irritaretur, tolli integre ferro possit. Unde requiritur, ut & adfuit conditiones sequenti hujus paragraphi numero recensita.

Nondum perfecte durus. Saxea enim illa fere durities

(f) Acad. des Sciences P an 1700. Hist. p. 510. (g) De Affectionibus c. 4. Charter. Tom. VII. pag. 655.
(b) Hippocr. Aphor. 38. Sect. VI. Char. Tom. IX. p. 272. (i) De Curat. Moib. diuturn. Lib. I. c. 14. p. 128.

rities, & prærupta scabra superficies scirrhum confirmatum indicant, & a lenissimis etiam solventibus remediis applicatis talis scirrhus in majorem malignitatem degenerabit brevi. Debet ergo tumor talis pressioni utcumque adhuc cedere posse; aliter enim metuendum est, vasa cum liquidis coagulatis fere concrevisse in massam irrefolubilem.

In corpore euchymo. Cum enim in Commentariis §. 485. dictum fuerit, cacochymiam atrabiliarium scirrhis producendis quam maxime favere; quid jubeat multo molimine solvere impactam vasis materiam, si, hac soluta, ab eadem causa similis obstructio brevi renascetur? Si v. g. acri scorbuto putrido sanguinis massa infecta fuerit, putredinis hic adeo noxiæ magnus metus erit, dum emollientibus & resolventibus remediis tentatur scirrhii resolutio.

Tot cautela requiruntur, ut absque periculo scirrho medela fieri possit. Fraudulenti Agyrtæ, delirantes aniculæ, nimis sæpe imprudentes Chemicæ, dum suis arcanis temere confidunt, contemnunt pericula, quæ ignorant; & magnis promissis deceptos homines in summas miseras præcipitant.

Ubi ergo omnibus rite perpenis patuit, scirrhum resolvi adhuc posse, quam tunc medela requirit? sola certe emollientia, quæ vasa laxant; & solventia, quæ sine magno motu excitato fundere valent concretos humores, conducunt. Dixerat quidem *Aretæus* (K) igni similibus remediis ad scirrhosam duritiem lienis molliendam utendum esse, sed statim commendat irrigationes ex aceto, oleo, & melle, unguentariæ glandis pulverem inspergendum jubet, & mollissima laudat cataplasmata. Alia occasione (§. 406.) mentio facta fuit regulæ practicæ, quam Galenus de scirrhii curatione agens (l) habet. Dicit enim: *Quod si quis vehementer trahentibus & discutientibus medicamentis vacuare tentet, nec iis, quæ humectant & calefaciunt, molliat ac liquet, huic paucis primis diebus egrægie processisse curatione videbitur. Cæterum, quod de affectu restabit, erit insanabile. Siquidem toto, quod in eo erat tenuium partium, discusso, quod reliquum est, velut lapidosa concretio linquetur.* Veritas hujus rei toties apparuit in lactantibus mulieribus, quæ tumores in mammis natos, ut suppurationem evitent, prunæ ardenti exponunt, & perfricant: sic enim brevi minuitur tumor, nec fit suppuratio, sed tota vita manet indomabilis scirrhus. Nihil fere pulchrius est, quam partem scirrhosam vaporibus aquæ tepidæ exponere bis de die, dein molliter perfricare, & postea imponere Emplastrum aromaticum, imprimis additis gummi ferulaceis, ammoniaco, galbano, sagapeno & similibus, qualia plurima in officinis prostant. Fomenta & cataplasmata ex similibus parata iisdem usibus servire poterunt: in Materia Medica ad hunc numerum talium formularum exempla habentur. Hac Methodo per menses continuata mammarum scirrhos recentes me sæpius curasse lætus recordor. Plurimum profuisse etiam vidi, saponis Veneti in lacte factam solutionem adeo spissam, ut pulstem tenuiorem referret, spongia exceptam, & loco scirrhoso applicatam, superimposita vesica suilla oleo perfricata.

Fumi acidi, & imprimis fermentatione ex vege-

(k) Ibidem.

(l) Method. Med. Lib. XIV. c. 4. Chart. Tom. X. p. 322. & Meth. Me. ad Glaucor. Lib. II. c. 6. Ibid. p. 379.

(m) Meth. Med. Lib. XIV. c. 5. Chart. Tom. X. p. 321.

(n) Meth. Med. ad Glaucor. Lib. II. c. 6. Ibid. 371. 372.

(o) Ibid. cap. 7.

(p) Observ. Chirurg. Centi. 1. pag. 152.

tabilibus parati, aceti nempe, plurimum profuerunt in scirrhis resolvendis. Apud *Galenum* (m) jam hujus remedii usus commendatur: voluit enim emollientium applicationem interpolari debere usu illorum, quæ scirrhii materiam attenuare & incidere valent; atque inter incidentia præ reliquis laudat acetum. In tendinum & ligamentorum scirrhosis indurationibus curandis aceto acerrimo candentem lapidem pyriten, vel ejus defectu molarem, extinguebat, & supra collum ascendentem ex aceto vaporem tendines & ligamenta scirrhosa dimoveri curabat; hoc facto, iterum emollientia remedia applicabat. Metuebat tamen, ne ipsam tendinum & ligamentorum substantiam vapor aceti, nimis diu vel sæpe applicatus, læderet. Sed in lienis vel carnosarum partium scirrho tutum ejus usum dixit. Imo & composita quedam ex aceto medicamenta se ex cogitasse monet, atque Ammoniacum Thymiana, aceto dilutum ad luti crassitiam, lienis scirrhoso impostum, perfectam sanationem attulisse, absque ullo alio remedio, dicit. Pulcherrime autem monuit alio in loco (n) laxantium usu mollescere quidem scirrhum, sed non decrescere; medicamentorum vero, quæ aceto constant, applicatione ejus molem insigniter minui: Unde alternum horum auxiliorum usum commendat. Imo *Galenus* (o) & internum aceti usum in viscerum scirrhosis curandis laudat, monetque in lienis scirrho externa remedia sola non sufficere, verum etiam requiri validissimas potiones, ex cortice radicibus Capparis & Scolopendrii, & myricæ radicibus & ramulis in aceto vel oxymelite decoctis. Recentiorum observata etiam salutarem aceti usum in scirrhis resolvendis probant, sive in vapores resolutum partem alluat, sive fomenti vice adhibeatur, sive denique Gummi ferulaceis mistum emplastri forma applicetur parti scirrhosæ. In omnibus fere officinis obtinuit, gummi ammoniacum, galbanum, opopanax, sagapenum, aceto diluere, dein colo depurare a sordibus admittis, tuncque leni igne iterum exficcare. Hæc autem præparatio non tantum instituta fuisse videtur, ut ab heterogeneis admixtis mundarentur hæc gummi, verum etiam ut acerrima aceti pars, distillata inter inspissationem tenui & aquosa, illis gummi uniretur, sicque augetur horum remedium efficaciam, qua concreta dividere & attenuare valent. Unicum ex *Hildano* casum adduxisse sufficit (p). Juveni & robustæ matronæ, dum infantem lactaret, sinistra inflammatur mamma, sedata inflammatione, tumor durus remansit, plurimis remediis frustra tentatus a mulierculis & Empiricis. Vocatus *Hildanus* infantem ablactari iussit, dein mammas quotidie iungi curavit linimento, quod inter alia bonam copiam gummi ammoniaci in aceto scillitico dissoluti haberet, simulque bis de die emolliens cataplasma applicuit: hæcque methodo, dato per intervalla leni purgante, durus ille tumor integre resolutus fuit: idemque sibi in alio simili casu successisse affirmat.

Internum remedium nullum forte magis efficax habetur, quam acutum sale alcalino purissimo saturatum; vel si vini Rhenani libræ addatur uncia media salis cardui benedicti, spiritum fabarum, vel similis cujusdam; talisque mixtura ter vel quater

quater de die uncia dimidia fumatur. Antiquis jam laudatus fuit similitum usus. *Cinerem sarmentorum vitiumque & vinaceorum condilomatis & sedis vitium mederi ex aceto: lienis tumori cum rosaceo ruta & aceto: cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto conspersum valere dixit Plinius* (q). Laudatur etiam sulphuris accens vapor, ad partem scirrhosam determinatus; sed cum pulmone infestus sit, difficilius adhiberi poterit. Etiam aceti cognita vis, qua sanguinem dissolvit, majorem spem curationis in talibus casibus facit, cum sulphuris acidum, imprimis si meracissimum fuerit, sanguini coagulum inducat.

De argenti vivi efficacia in obstructionibus referandis dictum fuit in Commentariis §. 135. num. 4. & in scirrhis resolvendis sæpe ejus usus profuit, tam externus, quam internus; sed tantum in scirrho benigno & incipiente: Ubi enim in lapideam fere du-

2. Si non cedit his, si locus, situs, vicina, mobilitas, conditio mali, robur & valetudo ægri permittunt, ocyus ferro integre eximendus est.

Ubi vero, omnibus illis adhibitis per plures septimanas, vel & menses, nulla sit scirrhii imminutio, nihil aliud superest, quam ut tollatur, ne reliquus Cancris æternum metum faciat. Præstat autem cito hoc facere, quia diutius reliquus talis scirrhus solet augeri mole, & sæpe vicinis partibus accrescere; unde postea longe difficilius erit ejus extirpatio; imo & aliquando penitus impossibilis. Accedit, quod & sæpe solet malum propagari ad vicinas glandulas; tuncque plures scirrhii extirpandi forent, ut integra fieret curatio. Raro enim in mammis scirrhii majores non resolubiles diu hærent, quin & glandulæ subaxillares afficiantur simili malo. Vidi sic in muliere, cui ab externa contusione mamma scirrhosa facta fuerat, & frequenti applicatione fervidi fere spiritus vini in lapideam duritiem conversa, non tantum glandulas subaxillares, sed & totum collum, pectus, humerumque ejusdem lateris, penitus induruisse. Nunquam tamen satis inculcari poterit Chirurgis, ut de scirrho extirpando non cogitent, nisi certissimi fuerint, illum integre tolli posse. Si enim vel minima ejus pars residua maneat post extirpationem, brevi in cancerum degenerabit, uti toties funestis Exemplis constat. Antequam ergo scirrhii extirpatione concludatur, sequentia erunt consideranda.

Locus. Debet esse talis, ut manus Chirurgi & instrumentis facilis detur aditus. Quis enim de scirrhis internis tollendis cogitare auderet? In ipso tamen pudoris sinu enatum scirrhum, pugnum magnitudine æquantem, membrana crassa ac densa obvolutum, intus album & testiculorum virilium substantiam referentem, a dexterrimo Chirurgo resectum, absque ulla læsione vicinarum partium vidit *Talpæus* (r) in vidua quinquagenaria, quæ sic felicissime a tristissimis malis inimentibus liberata fuit; cum abscissa hæc moles non obscura jam indicia scirrhii in carcinoma degenerantur haberet.

Situs, vicina. Imprimis considerantur ratione magnorum vasorum, quæ in scirrhii vicinia hærent, cum tunc magnum periculum ab horum læsione immineat: uti v. g. si glandula subaxillaris vel Parotis tolli deberet. Neque tamen in difficillimis talibus casibus exercitati Chirurgi desperant, & consti-

Tom. II.

(q) Hist. Natur. Lib. XXIII. Proem. pag. 582.

(r) Observat. Med. Lib. III. cap. 11. pag. 242.

(s) Observat. Chirurg. Centi. 2. Obicir. 79. pag. 130.

ritiem conversus est, & malignus fieri incipit, nullum omnino a fortissimis etiam mercurialibus præparatis, neque ab ipsa salivatione, argento vivo excitata, levamen expectari potest; quin potius exacerbantur omnia, & aucto humorum motu per hoc remedium, scirrhus citius in cancerum mutatur. Solum cum fructu scirrho resolubili applicari Emplastrum de ranis cum mercurio, cavendo tamen, ne imprudenter ejus applicatione excitetur sæpe periculosa salivatio: unde simul ac ægri aliquem dolorem vel tensionem circa gingivas sentire incipiunt, auferendum est Emplastrum, locusque, cui adhæsit, saponis lixivio sollicitè depurandus. In bubonibus Venereis scirrhosis resolvendis hoc Emplastrum pulchre prodesse solet. Cinnabaris accens vapor, sulphuris & argenti vivi conspirantibus viribus prodest; sed sæpe subito salivationem excitat.

fidelissimis observatis, prudenti manu etiam in his locis scirrhos tolli posse. *Hildanus* (s) in muliere scirrhum jam cancerosum mamma absculit; simulque debuit tres alios scirrhos, sub axilla ejusdem lateris hærentes, tollere, quorum unus ovi magnitudinem æquabat. Periculosam tamen hanc operationem feliciter perfecit; & ligatis vasibus ad scirrhum illum majorem subaxillarem tendentibus, metuendam hic hæmorrhagiam vitavit. Parotidem glandulam, uti & submaxillarem, scirrhosam factas, a peritissimo & dexterrimo apud Haganos Chirurgo felicissime extirpatas vidit *Abrahamus Kaau*: notavitque in absolutissima de scirrho dissertatione, quam ad gradum Doctoratus aspirans scripsit, & defendit eadem die, qua *Magnus Boerhaavius* avunculus ejus obiit, quod extirpata glandula Parotide nequidem opus fuerit vasa arteriosa ligare, sed immissa spongia adstringenti liquore ebria compecebatur hæmorrhagia; quæ sponte post octavum diem, pure subitus prodeunte, excidit. Ex quibus patet, quantum exercitata manus etiam in periculosissimis casibus valeat.

Mobilitas. Antequam scirrhum ferro eximendum esse concludatur, debet prius constare, illum versus omnem directionem mobilem esse, neque cuidam parti accretum. Nisi enim integre tollatur, minima etiam pars scirrhii relicta in Cancrum degenerabit quam certissime, uti omnes observatores testantur. Omnis autem glandula hæret in tunica cellulosa, & cum illa naturaliter mobilis est quaquaversum. Debet ergo scirrhus prehendi digitis, dein sursum, deorsum, & ad latera moveri; si jam in omnem directionem æquali facilitate cedat, mobilis est, neque partibus suppositis vel ambientibus adhæret. Tunica cellulosa quidem illi undique accrevit, sed illa absque ullo damno, imo & sine magno dolore, inde separari poterit, uti statim dicitur. Aliquando accidit, scirrhum quidem inferius & ad latera satis mobilem esse, cutim tamen ejus superiori parti accrevisse, quod non scitur facile, quia in tali casu cutis elevari nequit in hoc loco: poterit tamen & tunc tolli scirrhus, simul rescindendo cutis partem, cui accrevit. Sed tunc semper majus vulnus fieri debet, & turpius erit ob cutim perditam cicatrix.

I

Con-

Conditio mali. Ut nempe scirrhus solitarius sit; vel alii, si adsint, resolvi possint, vel etiam ferro eximi, si opus fuerit. Quid enim juvaret v.g. scirrhum ex mamma tollere, si certis signis constaret, utrum pariter scirrhosum esse, vel in altera mamma simile malum adesset, quod ob rationes sequenti numero dicendas eximi non posset?

Rubor & valetudo. Omne enim artis molimen ægri salutem habet pro scopo. Unde si projectæ vires adeo fuerint, ut metuendum foret a dolore, hæmorrhagia, aut valida suppuratione, sæpe sequente majorum tumorum extirpationem, perituum ægrum, frustra tentaretur cura. Idem verum est, si magna cacochymia totam sanguinis massam infecerit; tunc enim vix unquam vulnera ad bonam cicatricem perducentur, nisi hæc emendari potuerit. Verum quidem est, si metus sit, scirrhum brevi in Cancrum abiturum, anceps remedium certæ atque adeo horrendæ perniciæ præferendum esse: tuncque prudentis etiam Medici foret, suadere scirrhii ablationem, licet non absque periculo fieri posset.

Postquam omnibus bene ponderatis conclusum fuit, scirrhum tollendum esse; queritur, quamnam methodo hoc fieri debeat? Cauteria actualia, neque corrosiva hic locum habent; nisi tam parvus fuerit scirrhus, ut sic simul & semel destrui possit; sed & in hoc casu tutius cultro abscondi poterit: si enim vel minimum quid relinquatur, canceri metus est. Si scirrhosus tumor, quod rarius fit, sic propendeat, ut totus emineat ultra superficiem vicinarum partium, & pedunculo quasi affixus hæreat; suaserunt quidam, ut laqueo circumducto angustum illud collum, cui scirrhus adhæret, stringatur valide, ut sic omni nutrimento intercepto marcescat & decidat. Sed neque hæc methodus locum habere poterit, nisi certus sit Chirurgus, nihil de scirrho ipso laqueo sic intercipi: illud enim relictum, reliquo quamvis deciduo, in cancrum degeneraret. Tristissimum talem casum vidit *Celeberimus Boerhaavius* ante multos annos in hac urbe, dum magnum tumorem scirrhosum in dorso situm, qui angustius collum habebat, sic curare aggredierentur quidam, quamvis fatis moniti fuissent, pessima quæque expectanda fore. Binis enim laminis æneis, ad hanc rem paratis, & per cochleas sensim arctius appressis, tentabant comprimere tumorem hujus radicem; sed insauffissimus fuit eventus: horrenda enim putredinem non tantum scirrhus, sed & vicina, corripiebantur, tetramque adeo spirabant hæc mephitim, ut ab omnibus, etiam Chirurgis, derelictus miser homo, infelix temerarii facinoris victima, tandem moreretur.

Omnium ergo optimum videtur, ferro scirrhum tollere, quando nulla resolutionis spes superest, & quidem ocys. Periculum enim est, ne diutius relictus talis scirrhus crescat mole, accrescat partibus vicinis, vel etiam propagetur malum ad vicinas glandulas. Duplici autem modo sectio scirrhus tollitur: vel enim, dissectis integumentis, integer scirrhus enucleando quasi eximitur; vel totus scirrhus una cum integumentis omnibus simul & semel refecatur. Prior methodus, tutior longe, tardius tamen perficitur; locumque habet in tollendis scirrhis minoribus, nullibi cuti accretis, sed undique liberis in membrana cellulosa hærentibus. Ubi vero ingens scirrhus est, cuti accretus, posterior methodus adhibetur, uti verb. gratia quando mamma to-

ta scirrhosa extirpari debet. Ut enucleando scirrhus tollatur, tenis manu Chirurgi integumentis cutis & panniculus adiposus discinduntur ad scirrhum usque, sine ejus læsione. Sectio hæc pro varia magnitudine scirrhii alia est: in minoribus scirrhis sic eximendis recta sufficit: decussatim facta sectio requiritur, si majores fuerint. Elevatis deinde per hamulos sectionis angulis cultello separantur integumenta scirrho, donec totus nudetur antierius: postea, forcipe Helvetii per ipsam scirrhii substantiam adacto, lenissime protrahitur, ut commodius in omni suo ambitu cultello separari possit, & eximi. Cum in panniculo adiposo hæreat glandula scirrhosa, illa separatio sine multo dolore fit, nisi illo in loco, ubi vasa scirrhum ingrediuntur. Ablato scirrho, compresso sanguinis effluxu, examinatur, an aliquid scirrhosi relictum fuerit, deinde curatur; ut vulnus cum substantiæ jactura: de qua re in vulnere historia generali dictum fuit. Scirrhii talis enucleatio, cum omnibus suis cautelis exactissime describitur in modo laudata dissertatione *Abrahami Kaau*, qui illam a dexterrimo Chirurgo felicissime institutam coram viderat. Monet merito, ne imprudenter trahatur scirrhus, dum separatur: tensis enim nervis ad scirrhum tendentibus non tantum acerrimus dolor nascitur, verum etiam convulsio lethalis, diu etiam post operationem peractam, secuta fuit. Pariterque cavendum, ne acrioribus stipticis irritetur cruda vulneris superficies, vel talia adhibeantur, quæ sanguinem fortissime coagulant: thrombi enim sanguinis concreti, in venis discissis hærentes, per latiores continuos ramos ad cor & pulmones pervenire possent, posypisque originem dare. Lintea carpta, idonea ligatura appressa, plerumque sufficiunt: fungus orbicularis (*bovis*) pariter pulchri usus ad sistendum sanguinem.

Ubi autem una cum integumentis incumbentibus aufertur scirrhus, ut in mammae extirpatione fit, requiritur, ut sectio sub scirrho per panniculum adiposum transeat, absque læsione partium subjectarum. Ut hoc fiat, elevatur scirrhus a partibus suppositis, sive digitis tantum Chirurgi deprehendatur, sive acubus transfixis, vel forcipe Helvetii per scirrhii substantiam adacto, attollatur; vel & bidente trajecto per cellulosam tunicam inter scirrhum & partes subjectas sectio instituitur cultro, qui sub bidente, illi appressus manens, omnia sic discindit, transeundo per membranam cellulosam: interim bidente elevato, dum sectio fit, elevatur scirrhus, sicque cavetur, ne partes suppositæ cultro lædantur. Pro varia magnitudine scirrhii, & conditione loci, in quo hæret, diversa methodus eligitur a Chirurgis. Verum talis scirrhii extirpatione fieri nequit, quin ingens vulnus remaneat; unde semper periculum est, ne vel nimia suppuratione exhauriatur corpus, vel plus in tam lata plaga collectum dein venis bibulis resorptum, purulenta cacochymia sanguinem inficiat. Unde prior methodus, qua enucleando scirrhus tollitur tutior est, cum illam nunquam tam valida suppuratio sequatur, longe citius curetur inflisum vulnus. Omnium felicissime peraguntur hæc operationes, si Chirurgus peritos & intrepidus adjuutores habeat, qui dissectas inter operandum arterias digitis comprimere norunt, ne impetuose exsiliens sanguis turbet operantem.

3. Si vetus, colore, duritie, scabritie, pruritu, inchoato dolore malignus, loco vel vicina timendus, adhærescens, in corpore cacochymo, extirpatione impossibilis; tum omnia vitanda, quæ motum augent, ne carcinoma fiat. Ideo emollientia, suppurationia, rodentia, caustica, dissipantia, mala sunt.

Præcedentibus numeris actum fuit de illis, quibus scirrhus resolvi, vel tolli poterat: agitur hoc numero de illo casu, quando nulla spes resolutionis superest, neque tamen tolli potest scirrhus. Resolutionis impossibilitas noscitur, si scirrhus vetus fuerat; si color integumentorum mutatus in rubrum, purpureum, vel lividum; si lapidea durities & scabra & prærupta tumoris superficies. Sin vero his omnibus accedat pruritus, longe major metus est, brevi in cancrum transisturum hoc malum; incipit enim tunc moveri scirrhii concreta moles, leviterque distendi nervi per illam dispersi; unde gravis titillatio, & pruritus adeo molestus, ut ægri tales, quamvis moniti severissimum cancrum instare, si scalpant vel fricent locum, tamen abstinere nequeant. Si jam dolor, pruritus brevi sequens, adfit, gravius adhuc malum est. Extirpationem scirrhii talis impossibilem esse scitur, si vicinis sic accreverit, ut integre tolli nequeant; vel tali situs sit loco, ad quem Chirurgi manus aditus non conceditur: aut denique vicina vasa sanguinea maxima periculosa nimis operationem fore doceant: in quo tamen casu plurimum a dexterritate & peritia Chirurgi intrepidi sperari potest. Si vero maligna adeo cacochymia sanguinis massam infecerit, ut vulneris facti, dum scirrhus tollitur, consolidatio sperari vix possit; vel in aliis locis corporis scirrhii plures pullulent; facile patet, irritam fore hanc operationem, si institueretur. Cum ergo in tali casu emendari non possit malum, nec tolli, totum, quod ars valet, est, ut in eodem statu retineatur, & præcaveatur sedulo, ne in deterius vergat. Hic est ille casus, de quo dixit *Hippocrates* in loco citato in Commentariis num. 1. hujus paragraphi, quod cancris occultis laborantes melius sit non curare, quia curati citius pereunt, non curati vero diutius supervivunt: scirrhus

4. Sed sola tum (490. 3.) anodyna, sedantia motum, Saturnina, Mercurialia blanda conveniunt.

In victu tunc mollissima olera conveniunt, juscula carniæ recentium, lacticia, cerealia, fructus horæi mites, bene maturi (vide Materiam Medicam ad hunc numerum). Pro potu lac aqua dilutum, recens & mollis cerevisia, decocta hordeacea avenacea & similia. Omnes animi affectus validi vitentur sedulo; nati sopiantur prudenter. Acræ omnia, calefacientia, moventia, hic nocent summopere. Si jam dolores lancinantes, vel pruritus molesti, in parte scirrhosa percipiuntur, anodynis hæc sedanda, tam interne sumtis, quam externe applicatis: quorum variaz formulæ in Materia Medica habentur. Si vero incipiant inflammari scirrhii integumenta, plumbatis remediis prudenter applicatis tentandum est, ut hæc fedetur. Acetum lithargyrii aquæ copia dilutum, nutritum dictum unguentum, ex hoc & oleo solani officinarum intime simul mistis paratum, Emplastrum Diapompholygos, præcipua sunt. Iisdem remediis seda-

enim, dotes modo recensitas habens, merito cancer occultus vocatur. Observatur autem, scirrhum irrefolubilem citissime in cancrum mutari, si motus humorum augeatur vel in toto corpore; vel in parte affecta; uti dictum fuit in Commentariis §. 488. Omnia ergo talia remedia, quocumque etiam titulo commendentur, noxia sunt. Nunquam enim poterit hic suppuratio fieri, quæ scirrhosum non resolvable a partibus sanis separet; sed pessima sequetur & indomabilis putredo, quæ omnia vicina depascitur, uti statim in cancri historia dicitur. Quamdiu autem integumentis suis adhuc continetur scirrhus in cancrum tendens, tolerabilis est; ubi vero ruptis his cancer ulceratus nascitur, tunc indomabili malignitate furit. Omnia ergo emollientia, & suppurationia, minuendo integumentorum cohesionem, malum hoc accelerant. Rodentia autem & caustica longe adhuc citius & pejus nocent. Quantum obstat emollientia scirrhii inverteatis applicata, observationibus suis demonstrat *Hildanus* (†); & ipse aliquoties vidi, dum delirantes aniculæ mammarum scirrhos, quos ad suppurationem deducere moliebantur, brevi tempore in cancrum exulceratos similibus applicatis abire fecerunt. Voluit *Ermullerus* (u), incurabilem scirrhum intactum omnino relinquendum esse; vel applicatione nitri in aceto dissoluti in lapideam duritiem convertendum: Verum & hoc periculosum videtur, cum aucta scirrhii durities majorem ejus malignitatem indicet, & ab acris his irritaretur: imprimis si scirrhus puncturis jam molestus, ad tactum dolens, & colore livescens esset; quali scirrho illud remedium applicari voluit auctor. Præstat ergo talibus, quæ omnem inflammationem avertunt, vel natam sedare valent, scirrhum munire, ne in pejus vergat; cum artem hætenus cognitam superet mali hujus pertinacia.

tur pruritus. Mollissima aluta tegatur locus scirrhosus, ut omnis atritus vestium caveatur, a quo facile excoriari possent integumenta. Unde si mamma scirrhosa fuerit, nunquam loricæ ex balanzæ ossibus factas induant mulieres, neque valido labore se exerceant; cum a pectorali musculo supposito tunc agitur scirrhus. Blanda mercurialia optimi hic usus sunt: amalgama ex argento vivo & plumbo factum, Emplastro diapompholygos mistum, pulcherrime profuit etiam in illo casu, ubi jam inflammari integumenta scirrhii cœperant: tenuem lamellam plumbeam argento vivo perfricatam, & scirrhii figuræ adaptatam, laudant alii. Ubi autem mercurialia scirrho applicantur, cavendum sedulo, ne ab incauto horum usu excitetur salivatio, semper hic nocitura, cum scirrhosum concretum solvere non possit, interimque motum augeat, & humorum acrimoniam: adeoque scirrhii in cancrum degenerationem promoveat.

§. 491. SI simul temperies peccat, hæc corrigenda præ cæteris.

Cum totus scopus sit in cura hac, palliativa Medicis dicta, ut non augeatur mole, neque degeneret in cancerum scirrhus; patet satis, temperiem morbosam, si adfuerit, corrigendam esse. Dictum fuit in Commentariis §. 485. atrabiliarium temperiem quam maxime scirrhus occasionem dare: eadem ergo, si adfuerit, scirrhum præsentem augebit; adeoque diæta & medicamenta talia sint, quæ huic temperiei emendandæ convenient: de quibus postea in Capitulo de Melancholia dicitur. Eligenda tamen illa remedia sunt, quæ blanda & saponacea vi

C A N C E R.

§. 492. **S**cirrus (392.), ætate, augmento, motu vicinorum, si movetur ita, ut vasa vicina ad margines scirrhi inflammari incipiant, evadit malignus, & vocatur jam Cancer a similitudine, vel Carcinoma.

Sequitur jam omnium, quibus humanum corpus affligitur, calamitosissimus morbus, quem hætenus nunquam sanatum fuisse constitit, nisi una cum vitio pars vitiosa tolli potuerit. Neque sola pertinacia, qua ad omnia rebelligit manet, metuendus morbus est; verum etiam diris cruciatibus, & putredine intolerabili, qua vivum corpus sensim depascitur, terribilis. Accedit omnibus his malis tormentorum diuturnitas, quibus per plures menses, imo & annos, aliquando affliguntur miseri, antequam, ultimum omnium malorum remedium, mors finem sævissimis doloribus faciat. Nisi enim erosio vasis majoribus Hæmorrhagia pereant, miseram vitam diu trahunt, antequam perefero corpore moriantur.

Cancer, *καρκίνος*, *καρκίνωμα*, solet vocari hic affectus: illudque nomen huic datum fuisse voluit Galenus (v), quod similitudine quadam cancerum animal referat. Uti enim illud animal utrumque pedes porrigit, sic & venæ atro sanguine turgentes undique ex carcinomate exeunt. Addidit *Ægineta* (vv), quod carcinoma pertinacissime adhæreat partibus, quas occupat, uti Cancer animal chelis suis prehensam prædam firmissime tenet; atque inde majoris similitudinis rationem deduxit. Ex illis autem, quæ in Commentariis §. 419. dicta fuerunt, patuit, *Celsum* sub canceri nomine Gangrænam & Sphacelum descripsisse: Carcinomatam autem vocabulo usus fuit, ut illum morbum designaret, quem hodie Medici & Chirurgi & cancerum, & carcinoma promiscue solent vocare. Licet enim obscurior aliquantum videatur carcinomatam apud *Celsum* (x) descriptio, talia tamen habet, quæ satis ostendunt, quod hunc morbum sic vocaverit. Circa faciem enim, aures, nares, labra, mammas mulierum, maxime id vitium fieri dicit, circaque illud venas quasi recurrari: summamque etiam illius malignitatem, & facilem irritabilitatem, dum fecatur vel uritur, pariter indicavit. Quin imonulli unquam medicinam profuisse in his malis dixit: adusta enim protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent. Excisa etiam, post inductam cicatricem reverterunt, & causam mortis attulerunt. Ex quibus omnibus satis patet, Carcinomatam nomine Cancerum hodie dictum a *Celso* descriptum fuisse.

Scirrhum prægressum Cancer sequitur; vel potius scirrhus in Cancerum mutatur. An autem nunquam

fundunt tenacem illum atrabiliarium succum: vitanda omnia, quæ notabilem acrimoniam habent. Mel, sapo Venetus, blandi & quam maxime tamen solventes herbarum succi, vel decocta, profunt; qualia ex cichoreo, taraxaco, endivie, fumaris & similibus confici poterunt. Si acris scorbutus v. g. simul adfuerit, pariter aptis remediis debellandus erit, vel mitigandus saltem; quia acris scirrhus mistum, ut statim patebit, ejus malignitatem auget, & brevi in cancerum mutat.

cancer oriatur in corpore absque scirrhus prægresso, alia quæstio est: patebit credo illis quæ in Commentariis §. 496. dicuntur, simili malignitate, & horrendis effectibus, malum observari in multis corporis locis, licet nullus scirrhus præexistit. Sed quomodo scirrhus in cancerum transit? quibus signis a cancro distinguitur? Communi omnium Medicorum consensu scirrhus vocatur tumor durus, indolens, (vide Commentaria §. 392.): scirrhus autem in cancerum tendente manet tumor, sed accedit dolor, qui antea non adfuerat. Signum ergo cancerum a scirrhus distinguens dolor est. Verum cum inter scirrhum, incipientem in cancerum degenerare, & cancerum exulceratum ingens discrimen sit, & per varios gradus decurrat hoc malum, antequam ad pessimam malignitatem pervenerit, ideo apud auctores scirrhi nomen aliquando retinetur, licet jam lancinantes illi dolores adfuerint. Melius tamen tunc distinctionis gratia canceri occulti vocantur quam scirrhi; uti statim §. 494. dicitur.

Scirrhus, uti in Commentariis §. 484. patuit, pro causa habuit, quidquid succum glandulosa fabrica paratum, in ductibus secretoriis, excretoriis, vel & in folliculis hunc coactis, coagulatis, inspissare vel siccare potest; dum simul intricatissima vasculorum, quæ glandulas constituunt, fabrica, vel & humor in folliculis extra circulationem quasi positus, faciunt, ut sanguinis arteriosi impetus non possit agere in vasa hæc vel receptacula obstructa, neque in materiam obstructentem, tali cum effectu, ut solvatur concretum; vel blanda suppuratione separentur illa, quæ circulationis legibus amplius obedire nequeunt. Hæret ergo concretus succus in vasis, vel in cavis folliculis, quorum latera omni vasorum genere constant; potestque ibi diu hære immutatus, & quidem sine magno damno, ut quotidiana observata testantur. Sola functio partis scirrhosa læditur, vel & aliquando turbatur actio partium, quæ a scirrhus adiacente comprimuntur. Ubi vero a quacumque causa augetur motus humorum per vasa viva & pervia, quæ circa scirrhi substantiam hærent, patet ex illis, quæ ad §. 375. dicta sunt, inflammationem hic nasci facillime, cum vasa hæc a scirrhoso concreto compressa & angustata placide motos humores transmittere possint; accelerata autem circulatione, obstruantur. Sed inflammationem hic

§. 491. 492.

§. 492. 493. 494.

hic nata sequentur omnia ejus effecta (vide §. 382.), dolor nempe, attritus ingens, & inde natus calor & ætus. Verum in Commentariis §. 84. demonstratum fuit, incitatum humorum motum, auctumque calorem, quam maxime ad putredinem disponere. Scirrhus ergo concretum, hætenus mite, & inertis corporis instar in vasis vel receptaculis infarctis hærens, putrescere incipiet, & majorem acrimoniam acquirere; sicque irritare & rodere valebit loca, quibus continetur. Non mirum ergo, tunc dolorem nasci, quo, ut dictum fuit, cancer a scirrhus distinguitur. Idem effectus sequetur, si vasa vicina, a scirrhus contiguo pressa, inflammantur: facile enim patet, tunc brevi in ipsa scirrhi substantia simile oriturum malum: Unde toties, & satis cito sæpe, scirrhus mammæ in cancerum mutatur in mulieribus, quæ manuum opera victum comparare debent; atteritur enim tunc durus scirrhus ad vicina vasa, quæ inde inflammantur; sicque brevi

§. 493. **I**N quo (492.) gradus inflammationis vicinæ; acrimonie putridæ excessus in loco affecto; dignitas partis; glandularum nexarum numerus & conditio; temperies totius, diversos malignitatis primæ status docet.

Simul ac prima tantum initia degenerationis scirrhi in cancerum adfunt, malignus dicitur; & merito, ob horrenda mala, quæ postea sequuntur. Sed malignitas illa major minorve est, citiusque vel serius in pessimam indolem mutatur, pro variis conditionibus, quæ hac paragrafo enumerantur.

Gradus inflammationis vicinæ. Leve Erysipelas vel mitis inflammatio in vicinis scirrhi, vel etiam in ejus integumentis, nata, sæpe prudenti applicatione plumbati Emplastri, aceti lithargyrii multa aqua diluti, vel similibus, sedari poterit; sicque præcaveri, ne in cancerum exulceratum cito degeneret scirrhus. Ubi vero valida inflammatio in scirrhi integumentis, vel in vicinis partibus illum ambientibus, nata fuerit, pessima mala expectanda sunt brevi.

Acrimonie putridæ excessus in loco affecto. Præcipua canceri malignitas in eo consistit, quod scirrhi substantia, in vasis vel receptaculis adhuc vivis hærens, putrescat, & sanie virulenta vicinia omnia rodatur & exulceret. Non vero statim, in canceris etiam exulceratis, ad ultimam illam malignitatem procedit malum, sed sensim & per gradus. Quo ergo major fuerit putredo, eo pejora erunt omnia. In canceris apertis putredinis major minorve acrimonia ex sanie exstillantis foetore, & erosione vicinarum partium, satis cognoscitur: in occultis vero pruritus, calor, dolores lancinantes, tumoris scirrhosi augmentum subitum, indicant varium putredinis inceptæ gradum.

Dignitas partis. Si enim v. g. Pancreas, ventriculus, hepar, intestina &c. cancro affecta fuerint, longe sæviora symptomata sequentur, & acerbior prognosis erit, quam si v. g. in mamma simile malum hæret.

Glandularum nexarum numerus et conditio. Solitarii cancer diutius toleratur, minusque affligit,

§. 494. **S**I suis continetur pellibus, Occultus, his ulcere ruptis, Manifestus vel Ulcerosus dicitur; posterior primi soboles.

Scirrhus, uti jam sæpius monitum fuit, tumor durus, indolens, est in parte glandulosa. Ubi autem

scirrhus in cancerum degenerat. Si ergo scirrhus sensim auctus magis comprimatur vicina loca, cancer brevi fiet. Sed præterea ipsa hæc concreta scirrhi substantia tandem poterit sponte sua acris fieri, & omnia eadem mala producere: dictum fuit enim §. 485. atrabiliarium sanguinis materiem scirrhis producendis quam maxime favere; imo Veteres Medici ab sola causa scirrhorum originem fere deduxerunt; & ad hanc materiem solvendam & evacuantem de corpore totam curationem intenderunt.

Patebit autem ex illis, quæ postea in Capitulo de Melancholia dicuntur, atrabiliarium illud, & piceæ fere tenacitatis, humorem diuturna mora & stagnatione acrem fieri & rodentem; tuncque summa mala producere. Idem ergo & in scirrhus contingere poterit, & imprimis in atrabiliaria temperiei hominibus; adeoque ætate malignus fiet, licet nulla alia causa accesserit.

quam si in diversis locis corporis simile malum hæreat. Adeoque pejor morbus erit, si talem partem obfideat, quæ propagatione mali vicinas glandulas afficere poterit. Vix unquam diu scirrhus insignis, & jam cancerum minitans, in mamma hæret, quin & glandulæ axillares ejusdem lateris incipiant scirrhose fieri; uti quotidianis observatis constat. Frequenter etiam, dum una mamma scirrhosa fuit diu, altera similiter afficitur. Cumque inter mammas & uterum tanta affinitas sit, sæpe & uterus simili malo laborare incipit. Tristissimum casum vidit *Celeberimus Boerhaavius*, qui hoc confirmat. Nobili Matronæ mammam dextram occupans cancer, nondum exulceratur, extirpabitur; post annum in mamma sinistra simile malum excidebatur pariter. Sed languit postea, & omnia signa canceri uterum occupantis, habuit, tandemque sævissimis cruciatibus eneata perit. In scirrhi historia dictum fuit, constitisse observationibus Medicis, dum glandulæ colli omnes induruerunt, etiam glandulas mesenterii similiter affici: frustra ergo in similibus casibus curatentatur, cum malum in glandulis communicantibus redeat.

Temperies totius. Atrabiliaria temperies scirrhis producendis apta est, ut in Commentariis §. 485. dictum fuit: eadem ergo temperies scirrhum naturæ augere poterit. Sed scirrhus augmento suæ molis in cancerum mutatur, uti patuit §. 492.; patet ergo in siccis illis, macilentis, atrabiliaris corporibus maximum futuri canceri metum esse. Omnium maxime, si atrabiliaris ille succus in sanguine prædominans incipiat solvi, & acris fieri: ut enim statim patebit §. 495. omne acre, scirrhus mistum, illum in cancerum convertit: Idem verum erit, si v. g. putridus scorbutus simul adsit: raro enim diu scirrhi in talibus corporibus hærent, quin evadant maligni.

titillatio, pruritus, dolor, calor in hoc tumore percipiuntur, non amplius scirrhus vocari poterit, sed

(v) Method. Medendi ad Glaucom, Lib. II. cap. 12. Charter. Tom. X. pag. 350.
(vv) Lib. IV. cap. 26. pag. 66. (x) Lib. V. cap. 25. pag. 317.